

Położenie, geologia i klimat Sokotry

Sokotra to największa z wysp niewielkiego archipelagu o tej samej nazwie, leżącego na Oceanie Indyjskim pomiędzy Afryką a Półwyspem Arabskim. W skład archipelagu, poza Sokotrą, wchodzą wyspy Abd al-Kuri, Samha i Darsa oraz dwie skalne wysepki (właściwie duże skały wystające z oceanu) Kal Firaun i Sabunijja. Archipelag Sokotry wchodzi w skład Republiki Jemenu. Wyspa Sokotra ma 130 km długości i 40 km szerokości, jej powierzchnia wynosi 3625 km² i jest zbliżona do powierzchni Majorki (długość całego archipelagu to około 250 km). Wyspa oddalona jest o 450 km od południowych wybrzeży Jemenu i 330 km od wschodniego Rogu Afryki na wybrzeżach Somalii. Trzy mniejsze wyspy archipelagu położone są na zachód od Sokotry i dostać się do nich można jedynie drogą morską. Największa z nich, Abd al-Kuri, mierzy 25 na 5 km i ma 133 km² powierzchni. Jest zamieszkała przez około 300 mieszkańców i mieści się na niej garnizon wojskowy. Samha ma 10 km długości i 5 km szerokości (41 km² powierzchni) i jest zamieszkała przez mniej niż 100 osób. Najmniejsza z nich, Darsa, ma 16 km² powierzchni i jest niezamieszkała z powodu braku słodkiej wody. Obie wysepki, Samha i Darsa są potocznie nazywane Al Ichwan, czyli "Bracia".

Politycznie Sokotra, wraz z sąsiednimi wysepками należy do Jemenu, a geograficznie jest częścią Afryki. Jest naturalnym przedłużeniem przylądka Guardafui, leżącego w Somalii. Geologiczna historia Sokotry sięga daleko w głąb

Location, Geology and Climate of Socotra

Socotra is the biggest island of a small archipelago with the same name on the Indian Ocean between Africa and the Arabian Peninsula. Apart from Socotra, the archipelago includes Abd al-Kuri, Samha and Darsa, as well as two rock islands (actually large rocks protruding from the ocean) Ka'l Firawn and Sabunijja. Today, the Socotra Archipelago is part of the Republic of Yemen. Socotra island is 130 km long and 40 km wide, with an area of 3,625 km², and is similar in size to Majorca; the length of the whole archipelago is about 250 km. The island lies 450 km from the southern shores of Yemen and 330 km from the east part of Horn of Africa, on the Somali shores. Three smaller archipelago islands lie west of Socotra and are accessible only by sea. The largest, Abd al-Kuri, is 25 km by 5 km (133 km² in area). It has 300 inhabitants and an army garrison. 100 people live on Samha, which is 10 km long and 5 km wide (41 km² in area). Darsa, the smallest island, is 16 km² in area and is uninhabited due to lack of fresh water. Both islands, Samha and Darsa are colloquially called Al-Ikhwan, which means "Brothers".

Together with the neighbouring islands, politically Socotra belongs to the Republic of Yemen and geographically it is part of Africa. It is a natural extension of Cape Guardafui, located in Somalia. The geological history of Socotra goes far back to the Precambrian, before the formation of

Drzewa smoczej krwi / Dragon's blood trees

Mieszkańcy i kultura Sokotry

Stolica wyspy i jej główne miasto, Hadibu, znane wcześniej jako Tamarida, leży na północnym wybrzeżu, na równinie otoczonej przez pasmo górskie Hadżhir. Na wschodnim krańcu równiny Hadibu leży niewielka osada nadmorska Suk, która była prawdopodobnie pierwszą stolicą wyspy. To właśnie tu w 1507 roku portugalscy żeglarze pod wodzą słynnego kapitana Albuquerque założyli fort i zbudowali niewielki kościół. Równina Hadibu, podobnie jak inne mniejsze doliny w północnej części wyspy, jest bardziej wilgotna dzięki regularnym deszczom i wodom spływającym z gór, co sprzyja osadnictwu i uprawie. Południowa część wyspy jest mało zamieszkana ze względu na ograniczoną ilość opadów i brak wody.

Mieszkańcy wyspy, szczególnie żyjący w jej wnętrzu, posługują się starodawnym południowoarabskim dialektem soqotri, który jest blisko spokrewniony z dialektem mahri, używanym w regionie Al-Mahra na Półwyspie Arabskim. W mieście większość mieszkańców posługuje się arabskim lub jest dwujęzyczna, podczas gdy mieszkańcy wnętrza wyspy, beduini, szczególnie kobiety i dzieci, nie używają lub nie znają arabskiego. Dialekt sokotryjski nie ma formy pisanej i zawiera wiele dźwięków, które nie są znane w języku arabskim.

Mieszkańcy Sokotry trudnią się pasterstwem i rybołówstwem, uprawą daktyli, ostatnio także obsługą coraz liczniej odwiedzających wyspę turystów. Większość z nich

Socotra's Inhabitants and Culture

The island's capital and its main city, Hadibu, known earlier as Tamarida, lies on the northern coast, on the plains surrounded by the Hajhir mountain range. Suq, a small coastal village, which most likely had been the island's first capital, lies on the east edge of the Hadibu plains. It is here that in 1507 Portuguese sailors, under the command of the famous captain Albuquerque, set up a fort and built a small church. Hadibu plains, similarly as other smaller valleys in the northern part of the island, are more damp due to regular rains and waters flowing down from the mountains, which make it congenial to settlement and farming. The southern part of the island is sparsely inhabited due to limited amount of rainfall and lack of water.

The island's inhabitants, especially those living in its interior, use an old southern Arabic dialect Soqotri, which is closely related to the Mahri dialect, used in the Al-Mahra region on the Arabian Peninsula. In the city, most inhabitants use Arabic or are bi-lingual, while the inhabitants in the island's interior, the Bedouins, especially women and children, do not use or do not know Arabic. The Socotran dialect does not have a written form but contains many sounds, which are unknown in the Arabic language.

Socotra's inhabitants are engaged in pasturing, fishing, growing dates, and in recent times also servicing a growing number of tourists visiting the island. Most of

44 Piekarz w Hadibu / Baker in Hadibu

Szewc w Hadibu / Shoemaker in Hadibu

66 Sokotra na mapie z XVI wieku / Socotra on a 16th century map

Na szlaku kadzidła i mirry. Historia Sokotry

On the Myrrh and Incense Route. History of Socotra

Sokota była zamieszkańca już prawdopodobnie od 3 tysiąclecia p.n.e., gdy na wody okalające wyspę dotarły pierwsze statki arabskie. Ze starożytnych źródeł wnioskować można, że około tysiąca lat p.n.e. Sokota była kontrolowana przez starożytne królestwo Saby. Pierwotni mieszkańcy Sokotry mieli kontakty ze światem antycznym i wczesnochrześcijańskim, ale niewiele faktów z dawnej historii wyspy da się dziś potwierdzić, gdyż brak jest źródeł pisanych na jej temat. Długa historia wyspy otoczona jest nimbenem tajemnic, mitów, legend i fantastycznych opowieści. Jak mówią legendy, Sokota była ojczyzną Feniksa, mitycznego ptaka o złotym upierzeniu, purpurowej grzywie i szponach z lazuru. Miał tu mieszkać także olbrzymi orzeł Ruchch, znoszący jaja wielkości domu i zdolny unieść w swych szponach dorosłego słonia. Legendarny żeglarz Sindbad miał spotkać tego wielkiego orła podczas swojej podróży na Sokotrę. Jak głosi starożytny epos, sumeryjski heros Gilgamesz zawitał na (być może) Sokotrę gdzieś między 2500 a 2750 rokiem p.n.e., w czasie swej ziemskiej wędrówki w poszukiwaniu nieśmiertelności. Około 1500 roku p.n.e. ekspedycję handlową na wyspę – „Krainę Boga” – poślała słynna królowa Hatszepsut, głównie po mirrę i kadzidła używane w Egipcie do celów religijnych i w codziennej kosmetyce. O wyprawie zakończonej sukcesem informuje dłuża inskrypcja umieszczone na ścianach świątyni w Ad-Dajr al-Bahri, leżącej nieopodal Luksoru. Około 330 roku p.n.e.

Socotra had probably already been inhabited since 3000 BC, when the first Arabian ships reached the waters surrounding the island. One can assume from ancient sources that at about 1000 BC Socotra was controlled by an ancient kingdom of Sheba. Original inhabitants of Socotra had early contacts with the ancient world and also the early Christian world. However, not many facts from the island's ancient history can be confirmed today, due to lack of written sources on the subject. Hence, the island's long history is surrounded by an aura of mystery, myths, legends and fantastic stories. According to legend, Socotra was the home of the Phoenix, a mythical bird with golden feathers, purple mane and talons from azure. Also, there was supposed to have lived here a huge eagle Rukhkh, which lay eggs the size of a house and was able to carry an adult elephant in its talons. The legendary Sindbad sailor was supposed to have seen that huge eagle during his trip to Socotra. According to an ancient epic, Gilgamesh, the Sumerian demi-god probably came to Socotra somewhere between 2500 and 2750 BC during his earthly wonderings in search of immortality. Around 1500 BC the famous queen Hatshepsut sent a trade expedition to the "God's Land" island, principally to buy myrrh and incense used in Egypt for religious purposes and everyday cosmetics. A long inscription on the walls of the temple in Ad-Dayr al-Bahri, not far from Luxor, informs about the success of the

76 Porzucony na sokotryjskim wybrzeżu sowiecki czołg T-34 / Abandoned Soviet T-34 tank on the Socotran coast

zakup wyspy za 10 tysięcy srebrnych talarów, a po jego stanowczej odmowie, Brytyjczycy postanowili zająć Sokotrę wbrew woli jej władczy. Nie była to trafna decyzja dla Brytyjczyków. Wyspa nie miała naturalnego portu, silne wiatry okresowo uniemożliwiały żeglugę, a malaria dziesiątkowała przybyłych tu żołnierzy. W 1839 roku Brytyjczycy zajęli Aden i stamtąd rozpoczęli kontrolę ruchu statków w Zatoce Adeńskiej, więc dalsza okupacja Sokotry nie miała już sensu. W 1876 roku podpisano z sułtanem pakt, na mocy którego wyspa pozostała pod protektoratem brytyjskim, a sułtan zobowiązał się nieść wszelką pomoc statkom handlowym i pasażerskim w przypadku zagrożenia. W 1886 roku Sokotra stała się formalnie Brytyjskim Protektoratem, a sułtan, władca Kiszn i Sokotry, na stałe osiadł na wyspie. W 1937 roku Sokotra stała się brytyjską kolonią, a w dwa lata później Angliści zbudowali tam ziemny pas startowy, który służył samolotom RAF-u w czasie II wojny światowej. Lokalną władzę na wyspie sprawował ród Af-Afrar z Al-Mahry, a ostatnim sułtanem był Isa Ibn Ali. W 1967 r. Brytyjczycy wycofują się ostatecznie z Adenu, opuszczając też Sokotrę, która stała się częścią nowego niepodległego państwa, Jemenu Południowego. Tym samym następuje koniec trwającej od pięciu wieków władzy arabskich sułtanów z Al-Mahry na Sokotrze. Ostatni sułtan umiera wkrótce po opuszczeniu aresztu w 1974 r. Dziś, blisko targu rybnego w Hadibu, wciąż można zobaczyć ruiny dawnego pałacu sułtana.

W okresie zimnej wojny, pod koniec lat 70. XX w., Jemen Południowy zbliżył się politycznie do ZSRR i państw bloku sowieckiego, zmieniając nazwę na Ludowo-Demokratyczny Jemen.

control point on the island and a stopping place for ships on their way to India. The sultan 'Amr Ibn Sa'd was offered 10,000 gold coins and after its firm rejection, the British decided to take over Socotra against the will of its ruler. It was not a prudent decision for the British. The island did not have a natural port, strong winds periodically prevented sailing and malaria decimated soldiers who came there. In 1839, the British took over Aden and from there started to control the movement of ships in the Gulf of Aden, hence continued occupation of Socotra made no sense. In 1876, a pact was signed with the sultan, whereby the island remained under the British protectorate and the Sultan was to help trade and passenger ships in case of any threat. In 1886 Socotra formally became a British Protectorate, and the sultan, ruler of Qishn and Socotra settled permanently on the island. Socotra became a British colony in 1937, and two years later, the English built a runway there for RAF aeroplanes during World War II. The Afrar family from the Mahri tribe had local authority on the island and Isa Ibn Ali was the last sultan. The British finally withdrew from Aden in 1967. They also left Socotra, which became part of South Yemen, the new independent country. It also constituted the end of Mahri Arab sultan rule on Socotra, that had lasted for five centuries. The last sultan died shortly after being freed after his arrest in 1974. Today, close to the fish market in Hadibu, one can still see the ruins of the sultan's old palace.

During the Cold War, at the end of the 1970s, South Yemen became politically close to the USSR and the Soviet block countries, changing its name to the People's Democratic Republic of Yemen.

110 Drzewo butelkowe na płaskowyżu Homhil / Bottle tree on Homhil Plateau

Drzewa **róży pustyni** (*Adenium obesum socotranum*) przypominają drzewa ogórkowe, ale przybierają bardziej zaskakujące formy. Często dwie lub trzy grube gałęzie wyrastają z tego samego miejsca na pniu, z pióropuszem sztywnych regularnych liści, które opadają z drzewa, gdy zakwitają czerwone lub różowe kwiaty. Od koloru kwiatów wywodzi się też nazwa tego drzewa, którego bliscy krewni rosną także we wschodniej Afryce i w południowej Arabii. Przy całym urodzie kwiatów, reszta drzewa wygląda groteskowo – butelkowaty pień, dochodzący do 4-5 metrów wysokości, z gąbczastym miąższem, w którym drzewo gromadzi wodę na okres suszy. Teodor Bent, jeden z pierwszych badaczy sokotryjskiej flory, pisał na początku XX w., że „to bodaj najbrzydsze drzewo z najpiękniejszymi kwiatami, jakie stworzyła Natura”. Drzewu nie grozi niebezpieczeństwo ze strony bydła i kóz, gdyż jego liście są niejadalne, a kora zawiera trujące substancje. Miejscowi zwą to drzewo *isfid*, „bezużyteczne”, gdyż jego drewno nie nadaje się ani na opał, ani na budulec. Dzięki temu drzewa róży pustyni mogą spokojnie rosnąć na wyspie w dużych ilościach.

Trzeci rodzaj tzw. drzewa butelkowego (obok ogórkowca i róży pustyni), to występująca wyłącznie na wyspie **figa sokotrańska** (*Dorstenia gigas*), która jest dochodzącym do 2 metrów wysokości drzewkiem o beczkowatym pniu i cienkich konarach. Przypomina ona nieco drzewo ogórkowe i występuje już tylko w trzech miejscach na wyspie, na trudno dostępnych skalistych klifach, gdzie nie docierają wszędobylskie kozy. Miejscowi nazywają ją *kartab*, „wysuszona”, „karłowata”.

Desert Rose trees (*Adenium obesum socotranum*) look like cucumber trees and take on surprising shapes. Often two or three thick branches grow out of the same place on the trunk, with a stiff plume of even leaves, which fall from the tree when red or pink flowers are in bloom. The name of the tree comes from the colour of the flowers, whose close cousins also grow in eastern Africa and southern Arabia. Despite the attractiveness of the flowers, the rest of the tree looks grotesque, with a bottle-like trunk, reaching 4-5 metres high, and with a spongy pulp in which the tree collects water for dry periods. Teodor Bent, one of the first researchers of Socotra flora, wrote at the beginning of the 20th century, “that it is perhaps the most ugly tree with the most beautiful flowers that Nature has created”. The tree is not in danger from cattle and goats, as its leaves are inedible, and the bark has poisonous substances. The locals call this tree *isfid*, “useless”, as its wood is neither suitable as firewood nor as building material. As a result, the Desert Rose trees can easily grow on the island in large quantities.

The third type of the so-called bottle-tree (apart from Cucumber and Desert Rose) unique to the island is the **Socotra Fig** (*Dorstenia gigas*). It is a tree that reaches 2 metres in height, has a barrel-like trunk and thin limbs. It looks somewhat like the cucumber tree and grows only in three places on the island, on difficult to reach rocky cliffs, where intrusive goats do not venture. The locals call it *kartab*, “dried out” and “dwarfish”.

128 Na płaskowyżu Homhil / On Homhil Plateau

Na płaskowyżu Diksam / On Diksam Plateau 129